

شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان آذربایجان غربی. شهر ارومیه. مرکز تخصصی تفسیر و علوم قرآنی الزهرا علیها السلام

عنوان

نقش صبر در رشد فضایل اخلاقی

از منظر صاحب المیزان

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین علیرضا جعفرزاده کوچکی

نکارنده

مریم صاحب الزمانی

سال تدوین

۱۴۰۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

واهدان

حمد و سپاس خدایی را که گردش کائنات را بر مدار توحید بنا نهاد و جمله مخلوقات را «طوعاً و کرها» را بر محور آن به حرکت واداشت. آنگاه اعجاب انگیزترین مخلوق خویش را که مسجود ملائک قرار گرفته بود به رخ عالم علیا کشید و خود را به جهت چنین خلقت سترگی ستود: «فتبارک الله احسن الخالقین». پس از آن آیات «آفاق» ی و «انفس» ی خویش را فرا روی انسان نهاد و بزرگترین کتاب هستی و تنزل یافته از عالم علوی را به دنبال سلسله پیام‌آوران خویش هم‌نشین موجودی قرار داد که مدال «ولقد کرّمنا بنی آدم» بر شانه‌های او می‌درخشید. اینک این مائیم و نشانه‌های تکوینی و تدوینی حق، تا راه خود را از پسِ «ظلمات فوق ظلمات» به سمت ابدیت بیائیم.

ارواح طیبه شهداء و روح پاک پدرم حاج شیخ محمد رضا صاحب الزمانی و همسرم حاج
صادق فرخ زاده که تمام موفقیت‌هایم را مرهون تربیت و تشویق آن دو عزیز می‌دانم.

نخستین سپاس من از پروردگارم است به هر دو معنای پروردن

سپاس از تمام آموزگاران که از کودکی تا کنون راهنمایم بوده‌اند، معلمانم در مدرسه و

استادانم در حوزه علمیه

سپاس ویژه دارم از استاد راهنمایم حجت الاسلام دکتر علیرضا جعفرزاده کوچکی که با

راهنمایی‌های ارزنده خود این رساله را از کژی‌های فراوان پیراستند، او که حسن خلق و

رفتار نیکویشان مرا همواره یادآور این شعر سعدی است:

کله گوشه بر آسمان برین هنوز از تواضع سرش بر زمین

۴۶. نصیرالدین طوسی، محمد بن محمد، اخلاق ناصری، تهران: نشر خوارزمی، ۱۳۷۳ش.
۴۷. هاشمی رفسنجانی، اکبر، فرهنگ قرآن، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۳ش.
۴۸. هیئت، محمدامین، اخلاق اسلامی، ترجمه صادق شقائی زاده، قم: دارالانصار، ۱۳۸۵ش.
۴۹. ورام بن ابی فراس، ابوالحسن، تنبیه الخواطر و تنزیه النواطر، ترجمه محمدرضا عطایی، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۶۹ش.

• کتب عربی

۵۰. ابن حنبل، احمد بن محمد، مسند ابن حنبل، بیروت: مؤسسه الرساله، ۱۴۱۶ق.
۵۱. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: صادر، ۱۴۱۰ق.
۵۲. ابن بابویه، محمد بن علی، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، تهران: ارمغان طوبی، ۱۳۸۲ش.
۵۳. آقاجمال خوانساری، محمد بن حسین، شرح محقق بارع جمال الدین محمد خوانساری بر غررالحکم و دررالکلم، تهران: دانشگاه تهران، موسسه انتشارات و چاپ، ۱۳۴۲ش.
۵۴. البستانی، بطرس، محیط المحيط، بیروت: مکتبه لبنان، ۱۹۸۷م.
۵۵. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات الفاظ القرآن، قم: انتشارات چاپ و نشر نوید اسلام، ۱۳۷۸ش.
۵۶. زبیدی، مرتضی، تاج العروس من جواهر القاموس، بیروت: صادر، ۱۴۱۵ق.
۵۷. شاکر، احمد محمد، سنن ترمذی، قاهره: دار الحديث، ۱۴۱۹ق.
۵۸. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، قم: الشریف الرضی، ۱۳۷۰ش.
۵۹. طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، بیروت: مکتب نشر الثقافه الاسلامیه، ۱۴۰۸ق.
۶۰. علم الهدی، علی بن الحسین، الشافی فی الإمامه، تهران: مؤسسه الصادق (ع)، ۱۴۱۰ق.
۶۱. فتال نیشابوری، محمد بن احمد، روضه الواعظین، قم: الشریف الرضی، ۱۳۷۵ش.
۶۲. فراهیدی، خلیل ابن احمد، العین، قم: دارالهجره، ۱۳۶۴ش.
۶۳. فیض کاشانی، ملا محسن، رسائل فیض کاشانی، تهران: مدرسه عالی شهید مطهری، ۱۴۲۹ق.
۶۴. لیبی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم و المواعظ، قم: مؤسسه علمی فرهنگی دار الحديث، ۱۳۷۶ش.
۶۵. متقی، علی بن حسام الدین، کنز العمال فی سنن الأقوال و الأفعال، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۴۳۱ق.
۶۶. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، تهران: مکتبه الاسلامیه، ۱۳۶۴ش.
۶۷. نراقی، احمد، معراج السعاده، تهران: انتشارات دهقان، ۱۳۸۱ش.
۶۸. نراقی، محمد مهدی، جامع السعادت، قم: موسسه اسماعیلیان، ۱۴۲۴ق.
۶۹. نوری، حسین بن محمدتقی، مستدرک الوسائل، بیروت: مؤسسه آل البيت علیهم السلام لاحیاء التراث، ۱۴۰۸ق.

• مقالات و پایان نامه ها

۷۰. احمدی، خدابخش، «کنترل شهوت روشی برای رشد عقل؛ صبر به عنوان مکانیسم عمل»، مجله سلامت معنوی، دوره ۱، ش ۲، ۱۴۰۱، صص ۸۳-۹۳.
۷۱. احمدی، رقیه و عالیہ بالائی، «نقش صبر در تکامل روحی و معنوی انسان از دیدگاه علامه طباطبائی»، سومین کنفرانس ملی تازه های روانشناسی تکاملی و تربیتی، ۱۴۰۳، صص ۸۵-۱۰۱.
۷۲. احمدی، سیروس، «بررسی نועدوستی در روابط روزمره اجتماعی و عوامل موثر بر آن»، مجله جامعه شناسی ایران، دوره ۱۰، ش ۲، ۱۳۸۸، صص ۸۷-۱۰۸.
۷۳. احمدی، نفیسه و همکاران، «تدوین الگوی مشاوره‌ای بر اساس آموزه‌های اسلامی صبر و بخشش بر مدیریت هیجانات زوجین»، نشریه علمی- فرهنگی تربیتی زنان و خانواده، دوره ۱۹، ش ۶۶، ۱۴۰۳، صص ۳۳۹-۳۶۱.
۷۴. اشعری، زهرا و همکاران، «بررسی مفهوم، اصول و روش‌های تربیت معنوی از دیدگاه علامه طباطبائی»، دوفصلنامه علمی- پژوهشی تربیت اسلامی، سال هفتم، ش ۱۵، ۱۳۹۱، صص ۸۹-۱۱۲.
۷۵. افرنگان، علی، «آثار تربیتی صبر در زندگی انسان از منظر قرآن کریم»، مجله علوم اسلامی انسانی، سال ششم، ش ۲۳، ۱۳۹۹، صص ۹۰-۹۷.
۷۶. اکبر، عصمت و طاهره جوانمرد، «نقش صبر در تکامل روحی انسان از دیدگاه آیات و روایات»، مطالعات دین پژوهی، سال ۶، ش ۱۲، ۱۴۰۱، صص ۷۵-۹۰.
۷۷. امیری، مجتبی و همکاران، «کارکرد صبر در پیشگیری از آسیب های اجتماعی»، ششمین کنفرانس بین المللی فقه، حقوق، روانشناسی و علوم تربیتی در ایران و جهان اسلام، ۱۴۰۲، صص ۵۵-۷۲.
۷۸. باقی نصرآبادی، علی، «همبستگی اجتماعی و مشارکت عمومی»، حصون، ش ۶، ۱۳۸۴، صص ۱۶۵-۱۸۷.
۷۹. بخشی پور، آزاده، «نقش اخلاق در روابط اجتماعی»، دومین همایش ملی خانواده سالم، جامعه سالم، ۱۴۰۳.
۸۰. برزگر، ابراهیم و مصطفی بیات، «مدارا در رفتار سیاسی و حاکمیت علوی»، رهیافت، دوره ۱۳، ش ۴۶، ۱۳۹۸، صص ۱۱۷-۱۴۰.
۸۱. بوستانچی، امین و صمد دیلمقانی موحد، «مبانی و عناصر اخلاق در اندیشه محمد بن زکریای رازی»، پژوهش‌های معرفت شناختی، ش ۶، ۱۳۹۲، صص ۴۱-۶۴.
۸۲. تقوی، سوده سادات، «نقش راهبردی صبر و استقامت در زندگی»، مجله طوبی، ش ۲، ۱۳۸۴، صص ۶۵-۸۰.
۸۳. جعفری، زینب، «تواضع و فروتنی»، مجله طوبی، ش ۳، ۱۳۸۴، صص ۲۸۱-۲۹۶.
۸۴. جهانگیر، عیسی، «اندیشه‌های اجتماعی علامه سید محمدحسین طباطبائی»، مجله معرفت، ش ۸۰، ۱۳۸۹، صص ۱۹-۲۸.
۸۵. حاجی زاده، مهین و محی الدین آورجه، «مسئولیت‌پذیری اجتماعی در قرآن کریم با تاکید بر دیدگاه علامه طباطبائی در المیزان»، ش ۱، ۱۳۹۳، صص ۱۱۱-۱۴۴.

۸۶. خرمائی، فرهاد و همکاران، «نقش صبر و مؤلفه‌های آن به‌عنوان فضایل اخلاقی در پیش‌بینی امید دانشجویان»، دوره ۷، ش ۳، ۱۳۹۳، صص ۱۶۷-۱۹۹.
۸۷. خلیلی، منصور، «توجه قرآن به عوامل ایجاد و تقویت صبر»، سرویس کیهان، ۱۳۹۵، صص ۸-۱۲.
۸۸. دهقانی، فرزاد و همکاران، «بازکاوی تعامل فعال بین خدا و انسان در مواجهه با بلایا و نقش آن در سلامت معنوی»، مجله قرآن و طب، دوره ۵، ش ۱، ۱۳۹۹، صص ۱۵۹-۱۶۷.
۸۹. رضوی دوست، غلامرضا و همکاران، «نقش صبر در آرامش و سلامت روانی انسان از نگاه قرآن و روایات اسلامی»، فصلنامه تاریخ پزشکی، سال هفتم، ش ۲۵، ۱۳۹۴، صص ۱۲۹-۱۶۰.
۹۰. رکنی یزدی، محمد مهدی و فاطمه رکنی یزدی، «صبر، پایداری در برابر دشواری‌ها»، دوره ۲۵، ش ۲، ۱۳۸۵، صص ۵۷-۷۶.
۹۱. رمضان، فاطمه، «صبر اجتماعی در قرآن کریم»، پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، سال بیست و دوم، ش ۱۱۰، ۱۳۹۵، صص ۱۴۷-۱۵۹.
۹۲. روشناس، مهدیه و روح الله مهرجو، «رابطه صبر و بخشش»، دومین کنگره بین‌المللی نوآوری و تحقیق در علوم انسانی و اسلامی، ۱۳۹۸، صص ۱۱۰-۱۲۵.
۹۳. رئیس‌یان، غلامرضا و عبدالعلی پاکزاد، «مهارت غلبه بر نفس اماره در قرآن»، سراج منیر، دوره ۴، ش ۱۲، ۱۳۹۲، صص ۱۱۹-۱۴۸.
۹۴. سراج زاده، حسین، «بررسی رابطه میزان دینداری و انواع آن با مدارای اجتماعی»، مجله علوم اجتماعی، ش ۴، ۱۳۸۳، صص ۱۰۹-۱۴۲.
۹۵. سلطانی، مهدی، «مؤلفه‌های اخلاق اجتماعی از دیدگاه علامه طباطبائی و شهید مطهری»، پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، سال نوزدهم، ش اول، ۱۳۹۲، صص ۳-۴۶.
۹۶. سیفعلی‌ئی، فاطمه و همکاران، «نظام انضباط هیجانی در قرآن کریم»، فصلنامه علمی تربیت اسلامی، سال هفدهم، ش ۳۹، ۱۴۰۱، صص ۶۸-۹۲.
۹۷. شاه منصوری، رضا، «بررسی منشا و ابعاد اجتماعی حسن ظن و سوءظن از منظر آیات و روایات»، نهمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی ایران، ۱۴۰۲، صص ۹۸-۱۱۰.
۹۸. شهریار، شهناز، «بررسی پیوند قناعت با دیگر فضایل اخلاقی»، پژوهش‌نامه تربیت تبلیغی، سال ششم، ش ۱۷، ۱۳۹۶، صص ۹۸-۱۱۰.
۹۹. صالحی، پیمان، «مؤلفه‌های سلامت معنوی با رویکرد خطبه متقین نهج البلاغه»، اولین همایش بین‌المللی تربیت معنوی و سلامت معنوی از منظر امام علی (ع)، ۱۴۰۱، صص ۲۵-۴۱.
۱۰۰. صدقی، محمد، «بازخوانی مسئولیت انسان در دیدگاه تفسیری علامه طباطبائی»، فصلنامه مطالعات تفسیری، ش ۴۵، ۱۴۰۰، صص ۵۹-۷۶.
۱۰۱. قربانی، عسکر، چیهستی اخلاق و فضائل اخلاقی، فصلنامه اخلاق، ش ۱۱، ۱۳۸۷، صص ۱۳۴-۱۵۹.

۱۰۲. عبدی، حسن، «بررسی آراء علامه طباطبایی در زمینه جامعه شناسی دین با تأکید بر المیزان»، فصلنامه حکمت اسلامی، سال نهم، ش ۱، ۱۴۰۱، صص ۳۵-۵۴.
۱۰۳. علی زمانی، امیرعباس و امیر آقاجانلو، «محبت از دیدگاه علامه طباطبایی و ابوحامد غزالی»، فصلنامه اندیشه دینی دانشگاه شیراز، ش ۳۵، ۱۳۸۹، صص ۱-۲۰.
۱۰۴. غلام زاده غیبی، ابراهیم، مصطفی کریمی، «نقش صبر در کمال رفتاری انسان از منظر قرآن»، معرفت، سال سی و یکم، ش ۱۱، ۱۴۰۱، صص ۵۵-۶۵.
۱۰۵. کاظم زاده و لیلا و همکاران، «تنوع فرهنگی و احترام متقابل»، اولین همایش بین المللی افق های نوین در آموزش و پرورش در هزاره سوم، ۱۴۰۲، صص ۳۲-۴۹.
۱۰۶. کلبادی نژاد، علیرضا و لیلا قدیری جاوید، «بررسی دیدگاه علامه طباطبایی (ره) درباره معرفت نفس و رابطه آن با تهذیب و اخلاق»، نشریه اندیشه علامه طباطبایی، ش ۵، ۱۳۹۵، صص ۱۲۹-۱۵۰.
۱۰۷. گلی زواره، غلامرضا، «سیری در اندیشه های عرفانی علامه طباطبایی»، ماهنامه پاسدار اسلام، ۱۳۹۴، صص ۱۸-۲۲.
۱۰۸. محدثی، جواد، «رضا و تسلیم»، فرنگ کوثر، ش ۸۲، ۱۳۸۹، صص ۸۰-۹۵.
۱۰۹. مقصودی مدیح، سمیرا و فریده حسین ثابت، «اثربخشی آموزش فضیلت صبر بر سه فضیلت شجاعت، عدالت و میانه روی، روانشناسی و دین»، سال نهم، ش ۳، ۱۳۹۹، صص ۶۹-۸۸.
۱۱۰. ملازاده، افسون و مهرانگیز شعاع کاظمی، «رابطه سبک زندگی اسلام با صبر در جوانان»، پژوهش نامه سبک زندگی، سال هشتم، ش ۱۵، ۱۴۰۱، صص ۶۱-۷۹.
۱۱۱. موسوی، علی اوسط، «نقش صبر و پایداری در ساختن فرد و جامعه از دیدگاه نهج البلاغه»، کنگره بین المللی راهکارهای گسترش فرهنگ غدیر و ترویج نهج البلاغه در جهان، ۱۴۰۱، صص ۷۶=۹۲.
۱۱۲. مهدی یار، منصوره، «پیش بینی صبر بر اساس تعق مادی و دلبستگی به خدا»، دین و سلامت، دوره ۴، ش ۲، ۱۳۹۵، صص ۲۹-۳۸.
۱۱۳. نادری کمشوری، آرمان، «بررسی صبر از منظر آیات و روایات»، سروش کیهان، ۱۳۹۴، صص ۳-۵.
۱۱۴. نظری، زهرا، «بررسی تاثیر آموزه های قرآنی بر رفتارهای اجتماعی و روابط فردی»، سومین کنفرانس ملی تازه های روانشناسی تکاملی و تربیتی، ۱۴۰۳، صص ۷۵-۹۰.
۱۱۵. نوری، محمد و محمدرضا فلاح، «اخلاق اسلامی؛ مبانی و غایات»، پگاه حوزه، ش ۲۳۹، ۱۳۸۷، صص ۱۶۰-۱۷۵.
۱۱۶. هاشمی کروی، علی اکبر و حبیب الله بابایی، «نظریه عدالت اجتماعی علامه طباطبایی و مبانی آن»، فصلنامه علمی-پژوهشی فلسفه و الهیات، سال بیست و دوم، ش ۲، ۱۳۹۶، صص ۹۳-۱۱۷.
۱۱۷. هنرور، نجیبه و مهدیه قینرلو، «حسن ظن به خدا از منظر مقام معظم رهبری و علامه طباطبایی»، اولین همایش ملی علوم انسانی در حکمت معاصر با محوریت علامه طباطبایی، ۱۴۰۰، صص ۱۲۵-۱۴۰.

